

распространяются сроки общей или исковой давности в части неотвратимой необходимости прекращения их действия и отмены полностью или в соответствующей части, изменения и/или дополнения» [3, с. 68–69].

1. Верховенство права. Доповідь, схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеціанською Комісією) на 86-му пленарному засіданні. Венеція. 25 – 26 березня 2011 р. URL : [https://www.venice.coe.int/webformsdocuments/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webformsdocuments/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr).

2. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки : монографія. Варшава : RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL : <https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/40>.

3. Кириченко А., Шимченко А. Конституционные основы наиболее эффективного, рационального и качественного соблюдения, предупреждения нарушения и максимально полного восстановления правового статуса физических лиц и иных социосубъектов : часть вторая. Visegrad Journal on Human Rights. Рецензоване закордонне видання. Братислава, Словенія. 2021. № 5. С. 65-70. URL : https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/12/VJHR_5_2021.pdf.

4. Конституція України : закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141, із змінами, згідно із законом України № 27-IX від 3 вересня 2019 р., ВВР, 2019, № 38, ст. 160. *Zakon.rada.gov.ua* : веб-сайт. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

Борис ЛОГВИНЕНКО

професор кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна), доктор юридичних наук, професор

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СТАНОМ ЇЇ ЗДОРОВ'Я

У статті 64 Конституції України визначено, що: «Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції» [1]. З наведених положень випливає, що право на охорону здоров'я, гарантоване статтею 49 Конституції України, не віднесено до переліку прав і свобод, які не можуть бути обмежені.

Відповідно, виникає питання про те, за яких умов право на охорону здоров'я може бути обмежене та у якій мірі це є можливим?

Зауважимо, що поряд із Конституцією України, правам та обов'язкам громадян у сфері охорони здоров'я присвячений Розділ II (статті 6-11) Основ законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 [2].

Згідно статті 9 «Обмеження прав громадян, пов'язані із станом їх здоров'я», визначені обмеження прав громадян, пов'язані із станом їх здоров'я та умови їх застосування [2]. Зокрема, визнання непридатності до професійної або іншої діяльності, пов'язаної з підвищеною небезпекою для оточуючих, а також з виконанням певних державних функцій може бути постійним або тимчасовим.

У визначених законодавством випадках, стан здоров'я людини виступає критерієм для прийняття рішення про тимчасову або постійну непридатність. Так, за статтею 40 Кодексу законів про працю України (КЗпП), трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий трудовий договір до закінчення строку його чинності можуть бути розірвані власником або уповноваженим ним органом лише у визначених випадках, серед яких «виявлення невідповідності працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації або стану здоров'я, які перешкоджають продовженню даної роботи...» [3].

Питання процедури проведення медико-соціальної експертизи хворим, що досягли повноліття, потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, особам з інвалідністю з метою виявлення ступеня обмеження життєдіяльності, причини, часу настання, групи інвалідності, а також компенсаторно-адаптаційних можливостей особи, реалізація яких сприяє медичній, психолого-педагогічній, професійній, трудовій, фізкультурно-спортивній, фізичній, соціальній та психологічній реабілітації, визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1317 «Питання медико-соціальної експертизи» [4].

Так само стан придатності до військової служби визначається відповідно згідно з Положенням про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України від 14.08.2008 № 402 [5].

Потрібно пам'ятати, що законодавством можуть бути встановлені вимоги щодо професійної або іншої діяльності, пов'язаної з підвищеною небезпекою для оточуючих, а також з виконанням певних державних функцій. Такі підвищені вимоги не є дискримінаційними, адже вони визначають допустимі критерії стану здоров'я, передбачені для певної діяльності (служби).

У частині 2 статті 9 «Обмеження прав громадян, пов'язані із станом їх здоров'я» закріплено підстави та умови таких обмежень: а) запобіжних заходів до особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування; б) примусових заходів медичного характеру стосовно осіб, які вчинили

суспільно небезпечні діяння; в) примусового лікування до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб [2]. Крім викладеного, обмеження прав інших громадян у вигляді примусового лікування, примусової госпіталізації або у зв'язку із встановленням карантину допускаються виключно з підстав і в порядку, передбачених законом. Наприклад, це стосується дії карантинних обмежень, пов'язаних із протидією COVID-19 в Україні.

Щодо застосування примусових заходів медичного характеру, варто звернутися до Розділу XIV «Інші заходи кримінально-правового характеру» Кримінального кодексу України. Так, відповідно до статті 92 «Поняття та мета примусових заходів медичного характеру», примусовими заходами медичного характеру є надання амбулаторної психіатричної допомоги, поміщення особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу, в спеціальний лікувальний заклад з метою її обов'язкового лікування, а також запобігання вчиненню нею суспільно небезпечних діянь [6].

Крім того, правові та організаційні засади забезпечення громадян психіатричною допомогою, виходячи із пріоритету прав і свобод людини і громадянина, встановлення обов'язків органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з організації надання психіатричної допомоги та правового і соціального захисту, навчання осіб, які страждають на психічні розлади, регламентацію права та обов'язки фахівців, інших працівників, які беруть участь у наданні психіатричної допомоги, здійсненні соціального захисту та навчання осіб, які страждають на психічні розлади, визначено у Законі України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 [7]. Зокрема, у статті 19 названого Закону перераховані примусові заходи медичного характеру у кореспондуванні із відповідними нормами Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України.

Насамкінець варто зазначити, що оскарження в судовому порядку рішень про обмеження прав людини, пов'язані зі станом її здоров'я відбувається у встановленому законодавством порядку. Нормативною основою такого оскарження виступають Конституція України, Кодекс адміністративного судочинства України, Кримінальний процесуальний кодекс України і Цивільний процесуальний кодекс України. При чому, необхідно пам'ятати про те, що у судовому провадженні інтереси фізичних осіб, які є недієздатними (обмежено дієздатними) представляють законні представники.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України* від 23.07.1996. 1996, № 30, Ст. 141.

2. Основи законодавства про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України* від 26.01.1993. 1993, № 4, Ст. 19.

3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VІІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР* від 17.12.1971. 1971. Дод. до № 50.

4. Питання медико-соціальної експертизи: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-%D0%BF/print>.

5. Про затвердження Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України від 14.08.2008 № 402. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1109-08/print>.

6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України* від 29.06.2001. 2001. № 25, Ст. 131.

7. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22.02.2000 № 1489-III. *Відомості Верховної Ради України* від 12.05.2000. 2000. № 19, Ст. 143.

Валентина МІРОШНІЧЕНКО
начальник кафедри психології,
педагогіки та соціально-економічних
дисциплін Національної академії
Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького
(м. Хмельницький, Україна),
доктор педагогічних наук, професор

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ У ПРАВІ

У сучасному розумінні справедливість характеризує співвідношення кількох явищ щодо розподілу добра і зла між людьми. Первинне ж розуміння справедливості полягало у зрівняльному дотриманні норм звичаєвого права. За порушення колективних вимог застосовувалася родова помста, яка базувалася на принципі таліону (лат. *Lex talions* – рівна міра покарання, рівнозначна відплата): «око за око, зуб за зуб».

Так, правитель Стародавнього Вавилону цар Хаммурапі склав збірник законів. Спочатку вони були записані на глиняних табличках, а пізніше – висічені на чорному базальтовому стовпі. У Законах Хаммурапі вказує «що бог сонця та справедливості явився йому увісні та розпорядився, щоб той встановив у країні право та справедливість, деталізував, як зробити це, і подарував йому свої закони... Мета видання законника Хаммурапі пояснювалася його автором так: щоб сильний не гнобив слабшого, щоб виявити справедливість до сироти та вдови, щоб чинити суд у країні, щоб до пригнобленого виявити справедливість. Щоправда, ці закони не є вже такі й справедливі» [1, с. 28].

У часи Античності Аристотель вперше на теоретичному рівні здійснив поділ справедливості на зрівняльну та пропорційну.

Рисами зрівняльної справедливості є такі:
– релігійна рівність всіх людей;